

**POLSKIE TOWARZYSTWO
ELEKTROCIEPŁOWNI
ZAWODOWYCH**

ul. Krucza 6/14, 00-950 Warszawa tel.: (22) 693-23-68, 621-02-81 wew. 243 , 454 , 463; fax.: (22) 628-69-93

PTEZ/ 206 /2011

Warszawa, 24 maja 2011 r.

**Szanowny Pan
Jan Wyrowiński
Przewodniczący
Komisji Gospodarki Narodowej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Przewodniczący,

W imieniu Polskiego Towarzystwa Elektrociepłowni Zawodowych pragnę zgłosić zainteresowanie PTEZ pracami Komisji Gospodarki Narodowej dotyczącymi ustawy *o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących* oraz ustawy *o zmianie ustawy – Prawo atomowe*.

W załączeniu przesyłam postulaty dotyczące ustawy *o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących*, które zostały opracowane przez Polskie Towarzystwo Elektrociepłowni Zawodowych.

Pragnę poinformować, że w zakresie objętym pracami Komisji Gospodarki Narodowej dotyczącymi wyżej wskazanych ustaw PTEZ będzie reprezentować Pani dr Alicja Szymanowska, ekspert PTEZ, starszy prawnik EDF Polska Sp. z o.o. oraz Pan Michał Bagłaj, prawnik, Kancelaria Wierciński Kwieciński Baehr.

Z poważaniem

Marian Babiuch

Prezes Zarządu PTEZ

Uzasadnienie zmian w Prawie Zamówień Publicznych dotyczących inwestycji w zakresie energetyki jądrowej

Wstęp

Obecnie oczekuje się, iż Prawo Zamówień Publicznych zostanie zastosowane w odniesieniu do budowy elektrowni jądrowych w Polsce. Ogólnie rzecz biorąc, prawo odnoszące się do zamówień publicznych powinno zapewnić przejrzysty i jasny proces przetargowy. Tymczasem polskie prawo zamówień publicznych idzie dalej niż Dyrektywa UE i zakłada dodatkowe ograniczenia dla inwestora, sprawiając, że już skomplikowany projekt inwestycyjny staje się jeszcze trudniejszy do zrealizowania. Ramy regulacyjne dla projektów nuklearnych powinny zapewnić możliwość zakończenia zatwierdzonych już projektów – niezależnie od zdarzeń jakie mają miejsce podczas rozwoju projektu i jego organizacji. W przypadku, gdy istnieje ryzyko, iż nie można tego zapewnić, oferty w przetargu będą wyjątkowo drogie lub nie spełnią wymagań inwestora. W obu przypadkach nie jest to w interesie publicznym.

Warto wspomnieć, iż inne duże projekty infrastrukturalne albo nie były realizowane w trybie zamówień publicznych albo też są realizowane w technologii, która jest wystarczająco rozwinięta, aby zmniejszyć ilość wątpliwości (np. duże elektrownie węglowe). Projekt nuklearny jest inny, w związku z brakiem doświadczenia w realizacji tego typu projektu w Polsce (i ograniczonym doświadczeniem w innych lokalizacjach) i w związku z większą liczbą niewiadomych (np. wymogi organu dozoru jądrowego) znajdujących się poza zasięgiem wpływu inwestora, a mogących wpłynąć na projekt w każdym momencie.

Powyższy komentarz odnosi się do konkretnej kwestii zidentyfikowanej w ramach PZP - mianowicie do faktu, iż modyfikacja zobowiązań umownych stron kontraktu jest ograniczona od momentu zawarcia umowy.

Na etapie prac legislacyjnych uzasadnione są zmiany przepisów Prawa zamówień publicznych („PZP”) z uwagi na zupełnie inną filozofię i uwarunkowania PZP oraz Pakietu Nuklearnego, w szczególności dotyczących zmian zawartej umowy.

1. Filozofia zamówień publicznych

Przepisy ustawy PZP dotyczące przygotowania postępowania, w powiązaniu z ograniczoną możliwością jego unieważnienia, czy też odstąpienia od umowy oraz modyfikacji zobowiązań umownych stron kontraktu, wymuszają po stronie zamawiającego określoną chronologię działań.

Po pierwsze, przepisy PZP dotyczące opisu przedmiotu zamówienia oraz szacowania jego wartości, wymuszają, aby jeszcze przed wszczęciem postępowania zamawiający:

- precyzyjnie określił przedmiot i zakres zamówienia, a w tym również wszelkie uwarunkowania dotyczące realizacji inwestycji (np. środowiskowe), niezbędne w celu prawidłowego sporządzenia oraz wyceny przez wykonawcę jego oferty;
- oszacował jego wartość.

Konsekwentnie już na tym etapie zamawiający powinien zapewnić również środki na sfinansowanie zamówienia.

Wobec ograniczonego i bardzo wąskiego zarazem katalogu przesłanek umożliwiających unieważnienie postępowania, czy też odstąpienia od umowy po jej zawarciu, w przypadku realizacji projektów inwestycyjnych, wymagających uzyskania przez zamawiającego określonych decyzji administracyjnych (np. decyzji środowiskowej, pozwolenia na budowę, itp.), **jeszcze wszczęciem postępowania w sprawie udzielenia zamówienia, zamawiający powinien je uzyskać.** W przeciwnym wypadku może dojść do nieprawidłowego opisu przedmiotu zamówienia, co w oczywisty sposób przekładać się będzie na oferty wykonawców (o określonych, nieprzewidzianych wcześniej uwarunkowaniach realizacji inwestycji zamawiający może się bowiem dowiedzieć dopiero po uzyskaniu wymaganej prawem decyzji administracyjnej), a w najgorszych wypadkach może spowodować, że dalsze prowadzenie postępowania, albo realizacja umowy okaże się bezprzedmiotowa. Co istotne, w świetle aktualnie obowiązujących przepisów PZP, w takich przypadkach, zamawiający nie będzie uprawniony do unieważnienia postępowania czy też do odstąpienia od umowy.

Z pomocą nie rzadko nie przychodzą również przepisy dotyczące zmiany umowy, czy też udzielania zamówień uzupełniających lub dodatkowych. Rygorystyczne warunki modyfikacji umowy zawarte w art. 144 ust. 1 PZP wymagają bowiem szczegółowego określenia już na etapie wszczęcia postępowania możliwości oraz warunków wprowadzania zmian. Zmiany niemożliwe do przewidzenia, mające istotny

charakter, zasadniczo nie będą zatem dopuszczalne. Na dostosowanie świadczenia wykonawcy do zmieniających się uwarunkowań inwestycji, nie zawsze pozwalają również zamówienia uzupełniające lub dodatkowe. Zamówienia te powinny być bowiem udzielenie jedynie wyjątkowo po spełnieniu ściśle określonych przesłanek ustawowych, a co więcej jedynie w terminie i do wysokości w ustawie określonej, która określa warunki bardziej rygorystyczne niż dyrektywa sektorowa¹.

Podsumowując, filozofia obowiązującego aktualnie systemu zamówień publicznych wymusza co do zasady wstrzymanie się przez zamawiającego ze wszczęciem postępowania do czasu wykluczenia wszelkich niepewnych elementów mogących mieć wpływ na zakres oraz wartość zamówienia (w szczególności jeszcze przed ogłoszeniem o zamówieniu, zamawiający winien co do zasady posiadać wszelkie zezwolenia administracyjne oraz zapewnić niezbędne środki finansowe).

2. Specyfika projektu nuklearnego w Polsce

Opisane wyżej uwarunkowania prawne oraz filozofia udzielania zamówień publicznych doznaje istotnych modyfikacji w kontekście inwestycji związanych z budową obiektów energetyki jądrowej.

¹ Zgodnie z paragrafem 40 ustępem 3 Dyrektywy 2004/17/EC podmioty stosujące procedurę mogą skorzystać z procedury bez uprzedniego ogłoszenia w następujących przypadkach:

- a) w przypadku zamówień na dodatkowe dostawy, realizowanych przez pierwotnego dostawcę, których celem jest częściowe wznowienie dostaw lub odnowienie instalacji bieżącego użytku, zwiększenie dostaw lub rozbudowa instalacji istniejących, jeżeli zmiana dostawcy zmuszałaby podmiot zamawiający do nabywania materiałów o innych właściwościach technicznych, co powodowałoby niekompatybilność lub nieproporcjonalnie duże trudności techniczne w użytkowaniu i utrzymaniu;
- b) w przypadku dodatkowych robót budowlanych lub usług, które nie były uwzględnione w przyznanym początkowo projekcie, lub w zawartej uprzednio umowie, których wykonanie, ze względu na nieprzewidziane okoliczności, stało się konieczne dla realizacji zamówienia, pod warunkiem że zostaną one zlecone przedsiębiorcy budowlanemu lub usługodawcy realizującemu pierwotne zamówienie
 - jeżeli takich dodatkowych robót budowlanych lub usług nie można oddzielić od głównego zamówienia z przyczyn technicznych lub ekonomicznych, bez poważnych trudności dla podmiotu zamawiającego, lub
 - jeżeli takie dodatkowe roboty budowlane lub usługi, mimo że dają się oddzielić od realizacji głównego zamówienia, są absolutnie niezbędne na jego dalszych etapach,
- c) w przypadku zamówień na roboty budowlane – w przypadku zamówień na nowe roboty budowlane polegające na powtórzeniu podobnych prac powierzonych przedsiębiorcy budowlanemu, któremu ten sam podmiot zamawiający zlecił realizację poprzedniego zamówienia, pod warunkiem że te roboty budowlane są zgodne z podstawowym projektem, na którego realizację udzielono pierwotnego zamówienia w wyniku przeprowadzenia procedury z ogłoszeniem; w momencie ogłoszenia przetargu na realizację pierwotnego projektu informacja o możliwości skorzystania z tej procedury zostaje wskazana, a podmiot zamawiający, stosując postanowienia art. 16 i 17

O ile bowiem, jak wskazano wyżej, zasadniczo zamówienia publicznego udziela się dopiero po zapewnieniu przez inwestora finansowania i niezbędnych zezwoleń administracyjnych, o tyle w przypadku budowy obiektu energetyki jądrowej takie podejście nie jest możliwe. Wynika to z faktu, iż decyzje (zezwolenia etc.) administracyjne wymagane w toku procesu inwestycyjnego są ukształtowane w taki sposób, iż jeszcze przed wystąpieniem o ich uzyskanie inwestor musi określić szczegółowe uwarunkowania technologiczne związane z budową obiektu energetyki jądrowej. Tymczasem przedstawienie takich uwarunkowań technologicznych, bez wiedzy o konkretnych dostawcach technologii (tj. bez rozstrzygnięcia przynajmniej kluczowych przetargów prowadzonych w trybie zamówień publicznych) nie będzie możliwe.

Należy zwrócić bowiem uwagę na fakt, iż w świetle projektu ustawy o przygotowywanie i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących:

- 1) wniosek o wydanie **decyzji o ustaleniu lokalizacji** inwestycji powinien zawierać m.in. ogólną charakterystykę planowanej inwestycji obejmującą (a) określenie zapotrzebowania na wodę, energię oraz sposobu odprowadzania lub oczyszczania ścieków, a także innych potrzeb w zakresie uzbrojenia terenu, a w razie potrzeby również sposobu zagospodarowywania odpadów (b) określenie planowanego sposobu zagospodarowania terenu (c) określenie charakterystycznych parametrów technicznych inwestycji oraz danych charakteryzujących jej wpływ na środowisko
- 2) do wniosku o wydanie **decyzji zasadniczej** inwestor jest zobowiązany dołączyć m.in. charakterystykę obiektu energetyki jądrowej w tym określenie (a) planowanej łącznej mocy zainstalowanej (b) planowanego okresu eksploatacji obiektu. Do wniosku należy załączyć również opinię Prezesa PAA (o której mowa w art. 39b Prawa atomowego), dotyczącą planowanych przez inwestora rozwiązań organizacyjno-technicznych.

Ponadto, zgodnie z proponowaną nowelizacją ustawy Prawo atomowe przed uzyskaniem pozwolenia na budowę inwestor będzie zobowiązany uzyskać **zezwolenie na budowę obiektu energetyki jądrowej**. Wniosek o wydanie takiego zezwolenia musi zawierać m.in. projekt budowy obiektu jądrowego, uwzględniający szczegółowe uwarunkowania techniczne planowanej inwestycji.

Konkludując, zakres niezbędnych decyzji administracyjnych wymaganych w toku procesu inwestycyjnego wymusza, aby jeszcze przed uzyskaniem zasadniczych zgód i zezwoleń inwestor przesądził już przynajmniej podstawowe elementy planowanych rozwiązań technologicznych. Jednocześnie wymaga się, aby elementy te ulegały uszczegółowieniu w toku uzyskiwania kolejnych zgód i zezwoleń. Przesądzenie tych aspektów technicznych bez wyboru dostawców konkretnych technologii może okazać się niemożliwe. W efekcie **inwestor będzie zmuszony przeprowadzić postępowania przetargowe jeszcze przed uzyskaniem przynajmniej części kluczowych decyzji administracyjnych.** Tymczasem należy mieć świadomość, iż z uwagi na istotne aspekty bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej (a także inne uwarunkowania środowiskowe, techniczne etc.) w toku postępowań administracyjnych projekt obiektu jądrowego może wymagać dalszych (nawet istotnych) zmian.

3. Przykłady sytuacji które mogą prowadzić do zmian umowy

W czasie negocjowania umowy dotyczącej dostawy technologii, istnieć będzie wiele kwestii nieznanych i będących poza kontrolą dostawcy technologii i inwestora. Trudno jest więc przedstawić kompletną listę zdarzeń i powodów, które prowadzić mogą do zmiany umowy (i ostatecznie do zmiany zakresu lub kosztów). Szczegółowe opisanie potencjalnych zmian umowy spowodowanych przez takie okoliczności (zgodnie z wymogami art. 144 PZP) wydaje się nawet trudniejsze.

Poniżej wskazane zostały niektóre przyczyny zmian umowy, które mogą nastąpić po dokonaniu wyboru technologii w roku 2013:

- zmiany projektu na skutek wymagań organu dozoru jądrowego w toku postępowania w sprawie uzyskania pozwolenia na budowę i / lub w trakcie budowy,
- zmiany projektu wymagane w trakcie uzyskiwania pozwolenia na budowę (wymaganego prawem budowlanym),
- zmiany w projekcie konieczne do uzyskania pozwolenia na korzystanie ze środowiska,
- zmiany projektu, których konieczność wprowadzenia ujawni po przeprowadzeniu szczegółowych badań technicznych,
- zmiany projektu niezbędne dla uzyskania zgodności (kompatybilności) robót i dostaw dostarczanych przez innych wykonawców, którzy zostaną wyłonieni po roku 2013 (np. dostawców niejądrowych części elektrowni)
- konieczność uwzględnienia know-how i doświadczeń nabytych w toku realizacji innych projektów jądrowych,

- konieczność zmiany projektu odpowiednio do wyników badań lokalizacyjnych,
- konieczność uwzględnienia wymagań PSE-Operator,
- zmiany długoterminowych umów na usługi (umów serwisowych, umów dotyczących szkoleń) w trakcie uruchamiania i funkcjonowania elektrowni, których zakres może nie być sprecyzowany w 2013 r.

Konkretne przykłady zdarzeń, które mogą prowadzić do potrzeby zmiany umowy, a które są trudne do określenia z góry, są następujące:

- siła wyższa, między innymi: pożar, powódź, inne ekstremalne warunki pogodowe, które dotyczą projektu budowlanego,
- opóźnienia w budowie wynikające z decyzji organów dozoru jądrowego,
- decyzja organu dozoru jądrowego o odrzuceniu proponowanych rozwiązań projektowych, proponowanych systemów lub komponentów,
- zmiany obowiązującego prawa, wymogów regulacyjnych albo standardów,
- wypadki/awarie jądrowe (np. Fukushima), prowadzące do modyfikacji projektów albo warunków zezwoleń administracyjnych,
- niespodziewane zmiany warunków geologicznych prowadzące do zmian w zakresie prac inżyniersko-budowlanych,
- wnioski lokalnych mieszkańców o dokonanie zmian w zakresie niektórych prowadzonych działań albo dotyczące wprowadzenia sposobów ograniczenia oddziaływania budowy.

Gdyby konieczne i uzasadnione zmiany umów (których nie można było wcześniej przewidzieć) nie mogłyby być wprowadzone, wtedy istnieje ryzyko istotnego opóźnienia harmonogramu realizacji inwestycji jądrowych w Polsce.

4. Proponowane zmiany PZP

Proponowane zmiany PZP pozwalają na zmianę umowy jeżeli:

1. są one niezbędne do należytego wykonania umowy,
2. konieczność wprowadzenia takich zmian wynika z okoliczności, których nie można było wcześniej przewidzieć,
3. są korzystne dla zamawiającego.

Alternatywnie możliwe jest dodanie warunku, by zmiany były spowodowane okolicznościami, które powstały po zawarciu umowy.

Ponieważ wszystkie wskazane warunki muszą zostać spełnione, ryzyko że nowe regulacje prawne wykorzystywane będą przez zamawiających i oferentów do obejścia prawa jest wyeliminowane. **Proponowane zmiany prawa zgodne są w pełni z Dyrektywą 2004/17/WE.** Zmniejszają też one niezwykle restryktywne podejście polskiego ustawodawcy do kwestii zamówień dodatkowych i uzupełniających w odniesieniu do czasu (maksymalnie 3 lata po udzieleniu zamówienia podstawowego) i wartości na które mogą być udzielane (to jest 50% wartości zamówienia podstawowego) – dyrektywa 2004/17/WE nie przewiduje żadnych limitów odnośnie do czasu i wartości zamówień dodatkowych i uzupełniających.

Jest godne podkreślenia, że w przypadku projektu nuklearnego zamawiający będzie zmuszony do uruchomienia najistotniejszych procedur udzielania zamówienia (na wybór technologii oraz projekt) mając relatywnie mały zasób informacji (znacznie mniejszy od tego, którym dysponuje w przypadku innych istotnych projektów infrastrukturalnych).

Dla zrealizowania harmonogramu przyjętego w Programie Energetyki Jądrowej wybór technologii będzie musiał zostać dokonany w pierwszym roku realizacji projektu, zaś uzyskanie wszystkich niezbędnych zezwoleń i zgód zajmie kolejne cztery lata i może spowodować znaczne zmiany w sytuacji inwestora i projektu.

Uzasadnione jest by PZP wprowadzało przejrzystość do procesu udzielania zamówień od chwili uruchomienia projektu, jednakże w interesie publicznym, prawo nie powinno ograniczać możliwości sprawnego dokończenia realizacji projektu.

5. Alternatywne propozycje zmian PZP

W przypadku gdyby poprawki art. 144 ustępu 1 PZP odnoszącego się do zmiany umowy nie zostałyby przyjęte przez Sejm (pomimo poważnych przesłanek, aby je przyjąć), wszystkie argumenty zaprezentowane w tym dokumencie uzasadniają wprowadzenie zmiany do przepisów PZP odnoszących się do zamówień uzupełniających i dodatkowych, mogących mieć kluczowe znaczenie w dla realizacji inwestycji nuklearnej w Polsce.

Tak jak zostało to już podkreślone, zapisy PZP regulujące uzupełniające i dodatkowe zamówienia sektorowe (a takie zamówienia są przewidziane w trakcie realizacji inwestycji nuklearnej w Polsce), są o wiele bardziej rygorystyczne niż te przewidziane przez Dyrektywę 2004/17/EC. W związku ze specyficzną i wyjątkową naturą realizacji inwestycji nuklearnej z licznymi niejasnościami dotyczącymi technologii w momencie zawierania umowy, dostosowanie wspomnianych zapisów PZP do standardów UE – tj. zmniejszenie ograniczeń przewidzianych przez PZP w odniesieniu do czasu zawierania uzupełniających lub dodatkowych kontraktów jak również co do ich wartości - byłoby w pełni uzasadnione.

W tym kontekście proponujemy następujące dodatkowe zapisy do PZP:

“Zamawiający może udzielić zamówienia związanego z przygotowaniem, realizacją lub finansowaniem inwestycji w zakresie budowy obiektów energetyki jądrowej w trybie z wolnej ręki po spełnieniu przesłanek przewidzianych dla tego trybu w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, z tym, że:

- a) zamówienia uzupełniające mogą być udzielane dotychczasowemu wykonawcy dostaw, usług lub robót budowlanych w każdym czasie w toku realizacji zamówienia podstawowego, jeżeli łącznie nie przekraczają one 100% wartości zamówienia podstawowego;*
- b) zamówienia dodatkowe mogą być udzielane dotychczasowemu wykonawcy usług lub robót budowlanych, jeżeli łącznie nie przekraczają one 100% wartości realizowanego zamówienia.”*

**Postulaty dotyczące zmian w regulacji w zakresie zamówień publicznych
- do projektu ustawy o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki
jądrowej oraz inwestycji towarzyszących**

Proponujemy wprowadzenie do Rozdziału 6 nowego przepisu (kolejnego artykułu), o następującym brzmieniu:

„1. W razie zaistnienia istotnej zmiany okoliczności powodującej, że wykonanie umowy nie leży w interesie publicznym **lub w interesie zamawiającego**, czego nie można było przewidzieć w chwili zawarcia umowy, zamawiający może odstąpić od umowy w terminie 90 dni od powzięcia wiadomości od tych okolicznościach.”

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, wykonawca może żądać wyłącznie wynagrodzenia należnego z tytułu wykonania części umowy.”

Uzasadnienie:

Proponowana zmiana ma umożliwić odstąpienie Zamawiającego od umowy w sytuacji, gdy wykonanie umowy dla zamawiającego nie jest celowe ani nie leży w jego interesie. Może się tak zdarzyć głównie w przypadku rezygnacji z jakichkolwiek przyczyn z realizacji programu jądrowego przez rząd (bądź zawieszenia realizacji programu jądrowego). Obecne brzmienie przepisów umożliwia odstąpienie od umowy tylko jeśli jej wykonanie nie leży w interesie publicznym, czego nie można było przewidzieć w chwili zawarcia umowy, jednakże orzecznictwo wyraźnie wskazuje, że sprzeczność z interesem publicznym nie może być utożsamiana z interesem jakiegokolwiek przedsiębiorstwa (zamawiającego). W obecnym stanie prawnym, nawet w przypadku rezygnacji – na skutek decyzji władz – w programie jądrowego, bądź jego zawieszenia – zamawiający dalej będzie zobowiązany wobec swoich kontrahentów bez możliwości odstąpienia od umowy.

Proponujemy wprowadzenie do Rozdziału 6 nowego przepisu (kolejnego artykułu), w następującym brzmieniu:

„Zakazuje się istotnych zmian postanowień zawartej umowy w stosunku do treści oferty, na podstawie której dokonano wyboru wykonawcy, chyba że zamawiający przewidział możliwość dokonania takiej zmiany w ogłoszeniu o zamówieniu lub w specyfikacji istotnych warunków zamówienia oraz określił warunki takiej zmiany. **Istotne zmiany postanowień zawartej umowy, które nie zostały przewidziane w ogłoszeniu o zamówieniu lub w specyfikacji istotnych warunków zamówienia są dopuszczalne, jeżeli są one niezbędne do należytego wykonania umowy, jeżeli konieczność wprowadzenia takich zmian wynika z okoliczności, których nie można było wcześniej przewidzieć, lub jeżeli są korzystne dla zamawiającego.**”

Uzasadnienie:

Obecnie przepisy Prawa zamówień publicznych zakazują dokonywania istotnych zmian zawartej umowy w stosunku do treści oferty, na podstawie której dokonano wyboru wykonawcy, jeżeli możliwość dokonania takich zmian oraz warunki zmian nie były przewidziane w ogłoszeniu o zamówieniu albo w specyfikacji istotnych warunków zamówienia.

Z uwagi na skomplikowaną naturę projektu nuklearnego oraz fakt, że będzie to pierwszy tego rodzaju projekt w Polsce, określenie przesłanek konkretnych zmian na etapie przygotowywania dokumentacji przetargowej może okazać się niemożliwe. Proponowana zmiana ma umożliwić dokonanie zmian do umowy, które nie były przewidziane wcześniej jeżeli zmiany te leżałyby w interesie zamawiającego. Ograniczenie możliwości zmiany umowy jedynie do przypadków ściśle określonych w dokumentacji przetargowej, może uniemożliwić prawidłową realizację projektu nuklearnego.

Nawet najbardziej doświadczony zamawiający, przy dołożeniu należytej staranności może mieć problem z wcześniejszym przewidzeniem możliwości oraz warunków zmiany umowy, a tym bardziej istnieje takie ryzyko w przypadku zamawiającego zawierającego tego rodzaju umowę po raz pierwszy.